

شأن انسانی زن و تکلیف مرد

از منظر قرآن

www.ketab.ir

گلشن نوروزی

سرشناسه : نوروژی، گلشن
 عنوان و نام پدیدآور : شأن انسانی زن و تکلیف مرد از منظر قرآن/گلشن نوروژی
 مشخصات نشر : انتشارات گلشن حیاتی
 مشخصات ظاهری : ۳۷۱ ص
 شابک : ۹۷۸۶۰۰۹۵۷۱۱۳۰
 وضعیت فهرست نویسی : چاپ
 موضوع : مردان - جنبه‌های مذهبی قرآنی
 رده بندی کنگره : ۳۶۴ : ۹ : ۱۰۴ / BP
 رده بندی دیویی : ۲۹۷ / ۱۵۹
 شماره کتابشناسی : ۴۰۲۸۱۳۲

نام اثر : شأن انسانی زن و تکلیف مرد از منظر قرآن
 نام مؤلف : گلشن نوروژی
 صفحه آرا : فرشته ایزد
 ناشر : انتشارات گلشن حیاتی

وزیری: قطع
 اول/ ۱۳۹۵: نوبت چاپ
 ۱۰۰۰ نسخه: شمارگان
 قیمت:
 شابک: ۹۷۸۶۰۰۹۵۷۱۱۳۰

فهرست مطالب

دلنوشته	۱
مقدمه	۱۱

فصل اول: موجودیت و شأن انسانی زن

گفتار اول: نظر اسلام:	۱۷
گفتار دوم: هویت زن و جوامع	۲۷
گفتار سوم: اشتراک در هدف آفرینش	۲۹
گفتار چهارم: اشتراک‌ها و تسامی حارقی زن و مرد	۴۰
الف - حقوق اقتصادی زن	۴۰
ب - ارث بردن زنان	۴۲
گفتار پنجم: فضیلت معنوی	۴۳
گفتار ششم: حقوق سیاسی زن	۴۹
گفتار هفتم: زن و خانواده	۶۳

فصل دوم: تکلیف نسبت به زن

معنی لغوی تکلیف	۶۷
معنی اصطلاحی تکلیف	۶۸
اقسام تکلیف (فقهی - اخلاقی)	۷۲

گفتار اول: منبع تعیین حق و تکلیف.....	۷۷
گفتار دوم: اهمیت تبیین حقوق و تکالیف در خانواده.....	۸۰
اهمیت خانواده.....	۸۰
مبحث اول: - جایگاه مرد در خانواده در گذر تاریخ.....	۸۸
نگاه کلی.....	۸۸
در غرب.....	۹۰
در غرب پیش از رنسانس.....	۹۰
پس از رنسانس.....	۹۲
مبحث دوم: وضعیت زن قبل از ظهور اسلام.....	۹۵
۱- در جزیره العرب.....	۹۵
۲- در سایر مناطق.....	۹۷
وضع مرد در ژاپن:.....	۹۹
۳- در میان هاتیها.....	۱۰۰
۳- وضع مرد در ایران پیش از اسلام:.....	۱۰۱
گفتار هفتم: تکالیف مرد در مقابل همسر.....	۱۰۴
مبحث اول: تکالیف مالی مرد.....	۱۰۴
۱- مهریه.....	۱۰۴
بیان آیات شریفه مرتبط:.....	۱۰۵
۲- نظرات فقهاء در خصوص مهریه:.....	۱۴۵

- ۱- نفقه زن ۱۴۸
- بیان آیات شریفه مرتبط ۱۴۸
- نظرات فقهاء در این خصوص: ۱۵۷
- گفتار هشتم - تکالیف مالی پس از طلاق ۱۵۹
- آیات شریفه در این خصوص ۱۶۰
- گفتار نهم - تکالیف جنسی: ۱۸۲
- آیات شریفه در این خصوص ۱۸۳
- نظرات فقهاء در این خصوص (تکالیف جنسی): ۱۸۴
- گفتار دهم - تکالیف فرهنگی ۱۹۰
- آیات شریفه در این خصوص ۱۹۰
- گفتار یازدهم - تکالیف معاشرتی (حسن خلق) ۲۰۰
- آیات در این خصوص ۲۰۲

فصل سوم؛ حقوق مرد در مقام همسری

- مفاهیم و اصطلاحات ۲۲۵
- معنی لغوی حق ۲۲۵
- معنی اصطلاحی حق ۲۲۶
- گفتار اول- حق سرپرستی ۲۳۱
- بیان آیهی شریفه مرتبط ۲۳۱

۲۴۶.....	مبحث اول: نقد و بررسی
۲۵۸.....	گفتار دوم - حق زناشویی و جنسی
۲۵۹.....	آیات شریفه در این خصوص
۲۶۸.....	مبحث اول: - نگاهی گذرا به نظرات فقهاء در این خصوص:
۲۷۶.....	محاسن اشتغال زنان
۲۷۸.....	معایب کارکرد زنان در بیرون از خانه:
۲۸۱.....	گفتار سوم: حق طلاق
۲۸۳.....	آیات شریفه در این خصوص
۲۹۶.....	مبحث اول: - نظرات فقهاء در این خصوص
۲۹۷.....	مبحث دوم: نقد و بررسی: (مغایرت حق طلاق برای مرد با حقوق زن)
۳۰۲.....	گفتار چهارم: - حق تأدیب
۳۱۱.....	مبحث اول: - نقد و بررسی
۳۱۹.....	گفتار پنجم: حق تعدد زوجات
۳۲۰.....	آیات شریفه در این خصوص
۳۳۱.....	مبحث اول: - نقد و بررسی شبهات:
۳۴۶.....	گفتار ششم: - حق ازدواج موقت
۳۴۶.....	بیان آیات شریفه:
۳۵۴.....	نظرات فقهاء در این خصوص (حق ازدواج موقت):
۳۶۸.....	منابع:

مقدمه

ذات حق تعالی زن و مرد را از جهت جسمی و روحی به گونه‌ای آفرید که بدون هر یک نه پیدایش و بقای آنان امکان‌پذیر است و نه نیازهای جسمی و روحی هر یک، بدون دیگری به‌طور کامل برآورده می‌شود و نه تکامل روحی و دینی هر یک به صورت فردی و اجتماعی امکان‌پذیر می‌باشند. گویا هر یک پاره‌ای از یک موحّد کامل‌اند و بدون هم ناقص و نسبت به هم مکمل‌اند. خدای متعال با توجه به آفرینش آنچنانی زن و مرد و تفاوت‌های روحی و جسمی آن دو، حقوق و تکلیف زناشویی و خانوادگی خاصی به صورت مشترک و خاص برای هر یک قرار داده است تا تأمین کننده نیازهای دنیوی و اخروی هر یک به صورت کامل باشد. زندگی زناشویی قوام، تحکیم و استمرارش به محبت، دوستی، تفاهم، احترام متقابل و به رسمیت شناختن و رعایت حقوق همدیگر است. دین اسلام برای آنکه محط و اجتماع کوچک خانواده قوام پیدا کند و تداوم یابد، برای هر یک از زن و مرد حقوقی در نظر گرفته و در مقابل این حقوق وظایفی را نیز برای آنان تعیین کرده است؛ چرا که خداوند هر جا حقی در نظر گرفته، تکلیفی را هم مقرر نموده است. بنابراین بر اساس حکمت الهی بین زن و مرد تناسب وجود دارد و تفاوت‌ها به خاطر ایجاد تناسب بین آن دو است، مثلاً اگر همه‌ی انسان‌ها مرد بودند و زنان نیز از لحاظ جسمی و روحی و روانی مانند مردها بودند، مکمل یکدیگر نبودند،

بنابراین تفاوت‌های زن و مرد تناسب است، نه نقص و کمال. قانون خلقت خواسته است با این تفاوت‌ها تناسب بیشتری میان زن و مرد که برای زندگی مشترک ساخته شده‌اند به وجود آورد.

زن برای زن بودن موجودی کامل است و مرد برای مرد بودن موجودی کامل است هیچ کدام در مرحله خود ناقص نیستند. با این دیدگاه مرد و زن هر دو مساوی هستند. تفاوت بین آن دو در مقام مقایسه است. وقتی می‌خواهیم زن و مرد را با هم مقایسه کنیم، تفاوت بین آن دو وجود دارد. این تفاوت لازم و ضروری است. اگر تفاوت نبود، در آفرینش هر دو نقص وجود داشت. در مجموع و با نگرشی کلی می‌توان گفت که تبعیضی بین زن و مرد در حقوق نیست، اما با توجه به خصوصیات و وظایفی که بر عهده مرد و زن نهاده شده، تفاوت‌هایی در حقوق بین زن و مرد احساس می‌شود. این تفاوت‌ها به لحاظ خلقتی که زن و مرد دارند، تنظیم شده و تشریح احکام مطابق با تکوین و آفرینش آن دو است. تفاوت غیر از تبعیض است. تفاوت‌ها بر اساس ویژگی‌ها و استعدادها تنظیم می‌شود و تبعیض بی‌عدالتی است، اما تفاوت در ویژگی‌ها بر اساس حکمت تنظیم شده تا هر یک وظایف خاصی را بر عهده گرفته و مکمل یکدیگر باشند. اسلام میان زن و مرد، برابری ارزش‌های انسانی را بنیان نهاده، ولی از لحاظ وظایف اختصاصی، اسلام برای زن نقش خاصی را قایل است که با سرشت و طبیعت او سازگار است. این تکالیف است که زن و مرد به آن

سبب از هم جدا شده‌اند، که به معنای تساوی و توازن حقوق و تکالیف زن و مرد است، ولی مشابهت نیست، یعنی هنگامی که حقوق متناسب با مسئولیت‌ها و وظایف و کارکردها تقسیم شود، تساوی است، اما اگر بدون در نظر گرفتن شرایط و مسئولیت‌ها تقسیم گردد، مشابهت هست، اما عادلانه و تساوی نیست.^۱

در نظام تکلیف و برنامه تکامل انسانی، هیچ تفاوتی بین زن و مرد وجود ندارد و ساری کامل برقرار است. برای دریافت بهتر این موضوع، کافی است این آیه را به دست بیاوریم: «هر که از زن و مرد مؤمن کاری شایسته کند، به بهشت وارد می‌شود و در آنجا او ستم نمی‌شود. یعنی داشتن تقوا تنها ملاک برتری انسان به انسان است. در برابر آنچه گفته شد می‌نگریم که در مقام تطبیق و قیاس زن و مردی که در شرایط فرهنگی و اجتماعی و سیاسی همسانی می‌زیند، دشوار است که میان آنها تمایز قائل شویم بدین گونه که بگوییم آگاهی مرد از مسائل فرهنگی و اجتماعی و سیاسی بیشتر از آگاهی زن در این زمینه است، بلکه به عکس نمونه‌های پر شماری می‌توان یافت که تفوق زن را بر مرد در وسعت نظر و باریک بینی و عمق آگاهی و روشن بینی، از حیث پاره‌ای عناصر درونی یا بیرونی مشخص در مواردی خاص به اثبات می‌رساند.

و این نکته را در پاره‌ای از تجارب تاریخی که شماری از زنان در آن زیسته‌اند می‌توانیم ملاحظه کنیم، زنانی که در شرایط متعادل و از طریق

^۱ مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، مجموعه آثار، ج ۱۹، ص ۱۷۵

شرایطی متناسب با تکون عقلی و فرهنگی و اجتماعی‌شان توانسته‌اند بر موقعیت فعال خود در طی موضع‌گیری‌های ثابت استوار بر پایه اندیشه و ایمان تأکید ورزند و این همان چیزی است که خداوند در ارتباط با شخصیت مریم و همسر فرعون در باره آن با ما سخن گفته است و تاریخ در باره شخصیت خدیجه کبری (س) و فاطمه زهرا و زینب (س) با ما در باب آن گفت و گو کرده است. نفاذی که در زندگی این زنان بزرگ جلوه‌گر شده است بر آگاهی تام و تمام نسبت به مسائل بزرگی تأکید می‌ورزد که در زندگی آنان در سطح حرکت قدرت آگاهی و مسئولیت رویارویی با مبارزه جویی‌هایی که در سطح گسترده آنان را فرا گرفته بود. بیان دارد و گاه نمی‌توان میان آنان و مردانی که در روزگار آنان می‌زیستند با هیچ شاخص عقلی یا ایمانی در باب مسائل مشترک میان آنان جدایی افکند.

در بخشی از فرهنگ ملی و ایرانی ما که ربطی با اسلام ندارد، نیز شاهد مضامین فراوان ضد زن هستیم. تحقیر زن، حذف زن از سیره و فالت اجتماعی، سلطه نگرش ابزار انگارانه بر روابط زن و مرد، ظلم به زن، و از جمله نکاتی هستند که در فرهنگ ایرانی ما وجود داشته و دارد و به شکل مستند توسط فمینیست‌ها طرح و مورد استفاده‌ی تبلیغاتی قرار می‌گیرند. این در حالی است که بُعد مثبت فرهنگ ایرانی در برخورد با زن به خاطر اغراض فمینیستی، نادیده گرفته می‌شود و از این طریق «حساسیت فرهنگی» مورد نیاز برای توجه به

اندیشه‌های فمینیستی در جامعه توسط طرفداران این نگرش ایجاد می‌شود. اما در ارتباط با «فرهنگ اسلامی»، نگرش فمینیستی با احتیاط کامل، اقدام می‌کند، از مباحث حقوقی آغاز می‌نماید و مبانی «حقوق» و «تکالیف» زنان در نظام حقوقی جمهوری اسلامی را مورد تعرض قرار می‌دهد. زن و مرد از دیدگاه اسلام بر اساس تکالیف الهی باید در تصدی قدرت سیاسی حاضر باشند و از این حیث هر یکس را بر دیگری برتری نیست. امام خمینی (ره) در این رابطه فرمودند: «اسلام زن را مثل مرد در همه شؤون دخالت می‌دهد زن باید در مقدرات اساسی مملکت دخالت کند»^۱.

امروز غرب از آن چه در دهه‌های گذشته در حوزه زنان و خانواده مطرح کرده بود دارد بر می‌گردد و فهمیده است که دچار اشتباهات بزرگی شده است. در بحث‌های فمینیستی مطرح شده در غرب، نظام خانواده و مسئولیت‌های او در خانه مهم‌ترین عامل ظلم به زن تلقی می‌شد اما پس از ادتی غرب با معضلات جدی اجتماعی مواجه شد که توجه به نهاد خانواده را در پی داشت و بسیاری از نظریه پردازان نسبت به این نگاه هشدار دادند. در این بحث سعی بر آن است حقوق و تکالیف مرد و زن و علی‌الخصوص مرد بر زن ابتدا با توسل به آیات و احادیث ذکر شده و سپس مورد بررسی واقع شود و آنچه که مسلم است و بخش اساسی حقوق زن و مرد محسوب می‌شود احساس مسئولیت آنان

^۱ صحیفه نور، ج ۵، ص ۱۵۳.

نسبت به حقوق وضع شده می‌باشد. باید اذعان داشت تعهد اخلاقی افراد محکم‌ترین تضامن اجرایی حقوق شرعی و اجتماعی است و تا وقتی که زنان و مردان مجهز به اخلاق نباشند، در عمل تضمینی برای عملی کردن تکالیف و حقوق شرعی نخواهند داشت. و مغایرت این دو همیشه غیر ممکن بودن تفاهم در میان زن و مرد را بوجود خواهد آورد

گلشن نوری

۱۳۹۴